

TOPOGRAFIA DE LA PROSTITUCIÓ A LA BARCELONA DEL FINAL DE LA RESTAURACIÓ (1918-1931)

Albert Domènech
Escola Garbí – Pere Vergés (Badalona)

Topografía de la prostitución a la Barcelona del final de la restauración (1918-1931)

L'estudi a nivell històric, social, geogràfic i sociològic d'un àmbit clandestí com és el de la prostitució normalment té una dificultat greu en la manca d'informació fiable. El fet de poder comptar amb tres guies dels bordells de Barcelona, adreçades a possibles clients -dels anys 1918, 1925 (aprox.) i 1931- ens aporta una informació molt valuosa i inèdita, que complementa la que poden oferir els arxius de l'administració municipal o estatal, i que consta d'informacions que arriben sempre fragmentades i amb moltes discontinuïtats. De manera que permet fer -de manera força fiable- una quantificació i topografització del fenomen. Així, doncs, l'estudi d'aquestes guies amb dades concretes i certes ens pot oferir una mica de llum sobre la prostitució anterior a la Segona República a Barcelona i quina fou la distribució dintre de la ciutat, més enllà dels tòpics que l'envolten.

Paraules clau: Barcelona, bordell, prostitució, tarifa, onomàstica, clandestinitat

Topography of the prostitution in the Barcelona of the end of the *restauración* (1918-1931)

The study, from a social, geographical and sociological point of view, of a clandestine world such as that of prostitution, normally faces a serious handicap, which is the lack of reliable information. The fact of having available three guides of the brothels in Barcelona, addressed to potential clients, printed in 1918, 1925 (ca.) and 1931, provides us with highly valuable and previously unknown information, which complements what is provided by the municipality or state registries. That information is usually fragmented and uneven. The availability of these guides allows (in quite a reliable manner) the quantification and focalization of the phenomenon. Thus, the study of these guides, with precise and veracious data, may throw some light on the subject of prostitution prior to the Second Republic in Barcelona and its distribution within the city, beyond the clichés that surround it.

Keywords: Barcelona, brothel, prostitution, clandestinity

La prostitució és un dels móns de més difícil estudi per a les Ciències Socials ja que la seva activitat, entre clandestina i tolerada –en funció dels diversos moments històrics-, en dificulta l'obtenció de dades que siguin més o menys fiables i constants en el temps. Podem fer la reconstrucció d'aquesta activitat a partir d'atestats de la policia, actes judicials, memòries literàries, novel·les i articles de premsa del moment... però difícilment ho podrem fer amb dades estadístiques exactes, que permetin comprendre l'abast complet d'aquesta activitat.

Figura 1 *Guia Nocturna de Barcelona La Luna* (1925 aprox.)

Col·leccions particulars. (Fotografies Albert Domènech)

Tant en els períodes de tolerància com en els dels encapçalats pels abolicionistes, els diversos estats no han aconseguit mai un control exacte de l'activitat, perquè el pes de la clandestinitat sempre ha estat molt important i s'ha escapolit de tota cotilla legislativa.

Per aquests motius creiem que és important conèixer l'existència de tres guies de prostitució de la Barcelona cràpula d'entre els anys 1918 i 1931 que ens permeten analitzar les dades de gairebé 400 prostíbuls d'aquest període del final de la Restauració –Dictadura de Primo de Rivera inclosa- i inici de la Segona República. L'anàlisi de les dades el podem fer de manera asèptica i estadística, a diferència d'una altra mena de documentació més concreta, que pot comportar més implicació moral.

Malgrat que podem extreure una sèrie d'estimacions estadístiques, les dades sorgides d'aquestes tres guies també les hem de posar en quarantena com veurem més endavant, ja que no són exhaustives de tota l'activitat de prostitució que hi havia a la ciutat, pel fet que s'hi publicitaven només els bordells que pagaven els anuncis o bé aquells que estaven interessats en sortir a les guies, per la qual cosa hauríem de descartar tots els bordells absolutament clandestins.

A més les guies faciliten poques dades més enllà del carrer, el nom de qui regentava el local –sense especificar quantitat de dones que hi exercien la prostitució- i la tarifa que s’hi cobrava. Malgrat aquesta magresa de dades, creiem que són prou importants per a poder reconstruir alguns aspectes de la prostitució barcelonina d’entre el 1918 i 1931 amb unes certes garanties d’exactitud estadístiques i geogràfiques.

Figura 2. *Guía Nocturna* (1931).

Col·leccions particulars.

Les guies

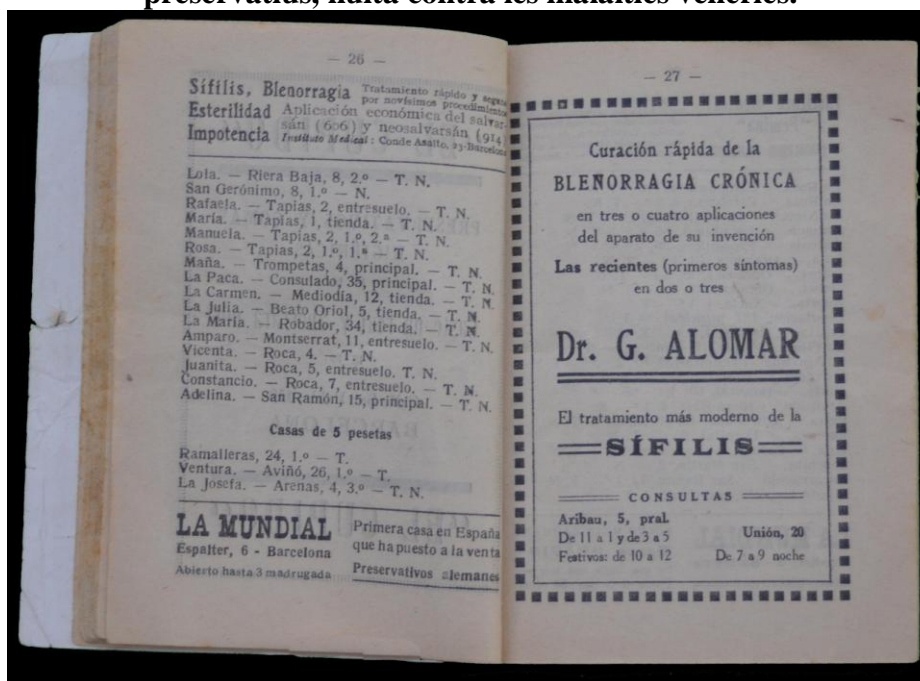
La publicació de guies de prostitució no és un fenomen gaire estrany, ja que se’n troben des del s. XIX a nivell europeu. De fet, una guia francesa de prostitució de finals del s. XIX inclou altres països europeus dintre de la llista de prostíbuls i fa constar Barcelona com a port mariner d’entre les ciutats que esmenta, malgrat que només hi ha la ressenya d’una desena de bordells. Malgrat l’existència i la circulació que van tenir en el seu moment -en determinats àmbits socials- el fet que hagin sobreviscut és molt rar, ja que és una publicació efímera que passat el seu temps ja no servia. A més, s’havia d’actualitzar constantment -com podem veure en fer la comparança entre les tres guies- i en un determinat moment el propietari se’n desfeia perquè ja no era útil. Pensem que en la guia del 1925 s’especifica que *Las señas que se dan en todas las distracciones han sido escrupulosamente comprobadas y en especial los domicilios que se buscan con mayor interés*. A més de la caducitat de les informacions –per això l’usuari de la primera guia hi feia les anotacions- hem de tenir en compte que quan no era útil el seu propietari se’n desfeia per no veure’s compromès davant la família, els amics... Si no ho feia l’usuari, ho feien més endavant els seus hereus una vegada els calia desentendre’s dels objectes personals no útils del parent difunt. Això també passava amb més objectes vinculats a la sexualitat com la pornografia, cartes clandestines, etc. perquè

familiarment i social sorprenia tenir un pare, un avi... amb una vida dissoluta, i diferent de la coneguda.

Les guies que hem analitzat són tres –malgrat que coneixem l'existència de quatre més de la mateixa època que no hem pogut consultar- i de les quals només una està dipositada en un arxiu públic, mentre que les altres pertanyen a col·leccions particulars que ens han permès la seva consulta. Les guies consultades són:

- *Guia nocturna. Casas... de huéspedes... para caballeros*, 1918 (14 x 8 cm.). Aquesta guia de 8 pàgines més 4 de les cobertes no compta amb peu d'impremta i el seu preu de venda al públic era de 0,50 pessetes. A diferència de les altres dues guies posteriors que comentarem, aquesta fou utilitzada per un usuari de la prostitució, ja que conté anotacions personals manuscrites a través de les quals seleccionava una sèrie de bordells -tots amb una tarifa de 5 ptes. el servei- i fins i tot hi afegia alguns, pocs, que no constaven al llibre. Col·lecció particular.

Figura 3 *Guia Nocturna de Barcelona* (1931) Interior de la guia amb la pàgina corresponent a les tarifes 3 i 5 ptes. acompanyat d'anuncis de preservatius, lluita contra les malalties venèries.

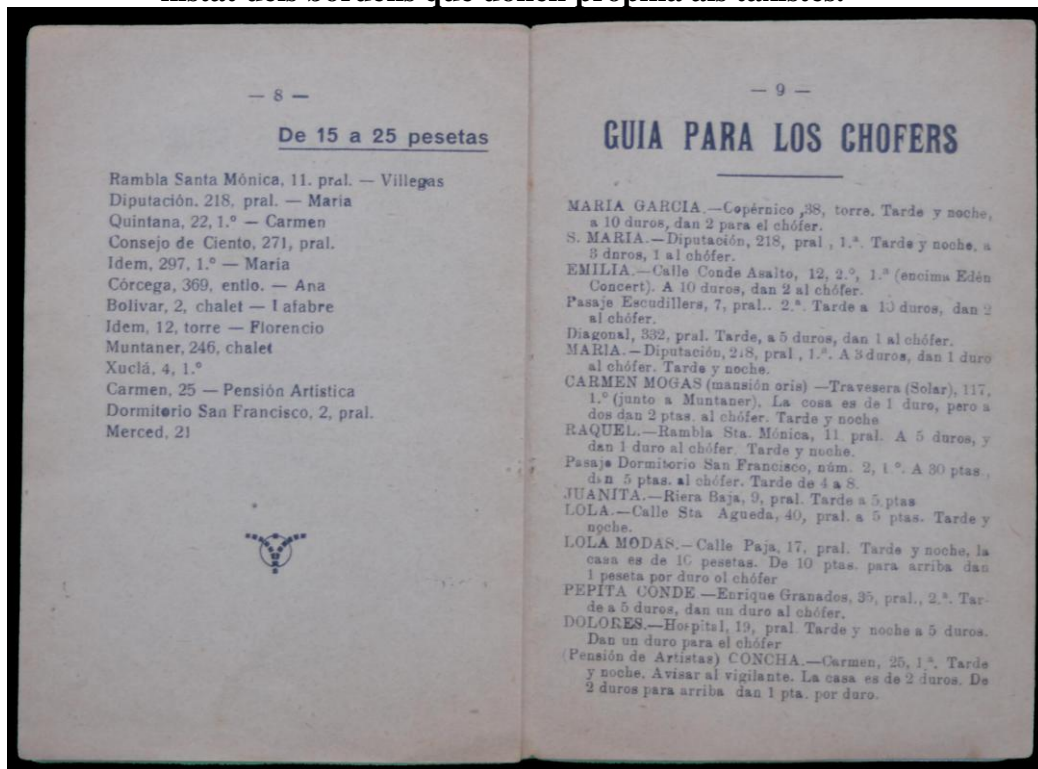

Col·lecció particular.

- *Guia Nocturna de Barcelona La Luna*. Barcelona, Editorial Tabarín, sense data però creiem que propera al 1925 (13 x 9,5 cm.). Hi consta com a administració de la guia el carrer Ferlandina, número 5, botiga a Barcelona que correspon a l'Editorial Tabarín, que s'anuncia a la contracoberta amb la mateixa adreça. L'activitat de l'Editorial Tabarín, com la dels anuncis de la guia– ens porten a pensar que la data de publicació seria dins el primer lustre dels anys 20, amb un límit del 1925. Estèticament la coberta de la guia, a més del títol i el preu d'1 pesseta, està il·lustrada per un dibuix de la Lluna picant l'ullet, i també

el planeta Saturn i el seu anell, que podria ser una referència a les saturnals de l'antiguitat (Figura 1). La Lluna es troba sobre una vista de Barcelona, en la qual s'identifica el castell de Montjuic i les tres xemeneies del Paral·lel, a més dels campanars de la catedral i del Pi. No és una monografia prostitucional –com ho són les altres dues– sinó que és una guia més completa pel que fa a informacions variades com ja ho indicia el subtítol de la portada: *Guía general de Barcelona y particular nocturna con los datos e indicaciones precisos para pasar alegremente el rato en esta hermosa capital*. A més d'una introducció a la ciutat, hi consten les adreces d'hostatge (hostals, fondes, bars...), diversions públiques (teatres, music-halls, cinemes, toros, sales de ball, cafès de cambres, instal·lacions esportives...), lloguer de cotxes (amb i sense xofer), dispensaris, policia, consolats, col·legis oficials, transport públic, correus, telèfons i locutoris, museus, farmàcies, cases de gomes...(Figura 3). La guia inclou la llista de *direcciones que se buscant*, que és l'eufemisme per a referir-se als bordells. Les *direcciones que se buscan* només ocupen 7 pàgines (pàgines 23-31) d'una guia de 96 pàgines. Aquesta guia pot ser consultable a l'Arxiu Històric de Barcelona –ca l'Ardiaca– amb la signatura topogràfica B SD 12° op. 31.

Figura 4. Interior de la *Guía Nocturna* (1931) amb les tarifes de 15 a 25 ptes. i el llistat dels bordells que donen propina als taxistes.

Col·lecció particular

- *Guía Nocturna* (15,5 x 9 cm.). No hi consta ni editor ni any d'edició, però les referències a la Diagonal com l'avinguda Argüelles i d'altres indicacions del nomenclator de Barcelona ens porten a datar aquesta guia com de l'any 1931. La coberta està presidida per la il·lustració de la mateixa Lluna que la guia anterior, però bastant degradada en ser reproduïda fotomecànicament i només a una tinta, sense prestar atenció al resultat estètic (Figura 2). En certa

manera intentava copiar la guia anterior –l’editorial Tabarín ja havia plegat- ja que devia tenir un prestigi consolidat i d’aquesta forma pretenien fer-se amb el mercat. A diferència de l’anterior de l’Editorial Tabarín aquesta tercera guia només conté informació sobre dels diversos bordells que s’anunciaven de Barcelona i cinc anuncis vinculats a temes de diversió i sexualitat. El paper és de molt mala qualitat –gairebé d’estrassa- i en tenir només 12 pàgines, més 4 de la coberta el preu era inferior a la guia anterior que hem cometat de 0,50 pessetes. (Figura 4)

Les guies que avui esmentem foren editades el moment d’un fort debat entre els anomenats abolicionistes –partidaris de la supressió total de la prostitució per temes legals, morals, fiscals...- i els higienistes –partidaris del control i la legalització o com a mínim la tolerància de la prostitució, per tal d’evitar mals majors, sobretot preocupats per l’expansió de malalties venèries com la sífilis. De fet, el 1931 *el Gobierno de la República* declarà que *no reconoce la prostitución como medio profesional de vida*. Malgrat les constants campanyes abolicionistes i morals del s. XIX, no fou fins a la Segona República que seguint aquest principi es dictaren lleis cada cop més restrictives de l’exercici de la prostitució, fins als decrets de 1935 que més o menys intentaven abolir-la definitivament. Malgrat això, bé sigui per poca voluntat o per manca de recursos tant humans com econòmics, no s’eradicà la prostitució com pretenien els abolicionistes amb orígens tant diversos com els religiosos, els laics, els naturistes, organitzacions polítiques... i tots aquells moviments que pretenien la igualtat entre els homes i les dones.

La comparança entre aquestes tres guies conté -com hem comentat a la introducció- un problema metodològic important: la desigualtat de la informació que ens faciliten. Sabem –per contrast de les informacions de la guia amb altres fonts escrites- que són guies incomplertes respecte la globalitat del fenomen, perquè estaven adreçades a un públic determinat, que no era necessàriament el majoritari. Malgrat aquests problemes, les dades que ens faciliten són prou interessants i importants per a l’estudi de la socialització de la prostitució en aquesta època concreta a Barcelona. Si som conscients d’aquestes limitacions hem d’entendre les guies no com un mètode exhaustiu per analitzar la totalitat de la informació sinó per a poder matissar i confirmar certes intuïcions que podem tenir i que ens costa de poder verificar quan parlem d’aquest tema en altres estudis.

Prostitució de carrer i fora de control

En primer lloc hem de tenir en compte que les guies reproduïxen la prostitució tolerada en bordells de la que en queden al marge tant la prostitució de carrer com la prostitució més clandestina. La clandestinitat podia venir pel fet que el local presentava una absoluta manca d’higiene o perquè les meuques no havien passat els controls sanitaris exigibles. També hi podia haver altres motius com ara la prostitució de menors, la prostitució masculina o perquè en principi eren anunciades com a casa de massatges quan en realitat no eren més que una tapadora d’un bordell clandestí. Si sabem per testimonis gràfics i literaris que aquestes tipologies de prostitució continuaven exercint-se al marge de la Llei, no ens hem d’estranyar que funcionessin també al marge de les guies i que com a conseqüència aquestes no les recullin. Paco Villar en el seu exhaustiu

i no superat estudi sobre el Barri Xino ens parla de la prostitució de carrer més marginal. Comenta que:

“fuera del burdel las prostitutas se limitaban a los parajes retirados o a deambular por las calles en las horas permitidas. Teóricamente, se les prohibía salir de sus domicilios antes de las doce de la noche, aunque tal disposición era sencillamente imposible de controlar. Uno de los emplazamientos tradicionales para las citas callejeras, más apartado y, si cabe, más truculento, era la Tierra Negra –Sortida Drassanes de la línia 3 del Metro”¹.

Més contundent fou el pedagog José Ruiz Rodríguez, que cap el 1913 -sota el pseudònim de Max Bembo- signà el seu llibre *La mala vida en Barcelona* en la qual intentava alertar dels perills dels baixos fons de la ciutat i on, en parlar de la prostitució més marginal, deia que

“hay sitios notables para las citas callejeras. En el Paralelo, detrás de la fábrica de electricidad de los tranvías, en un cuadrilátero formado por las calles de Vila Vilà, Cabanyes y el Paralelo, veréis de ocho a once de la noche desgaciadas mujeres que se pasean en la oscuridad, cantando en voz baja. El sitio es lóbrego y solitario: grupos de hombres, en su mayoría adolescentes, de talleres y fábricas, se estacionan delante de una de ellas, y por un precio módico hacen el coito bucal, masturban y el coito normal, a la vista de todos, que les excitan con palabras soeces. Estas prostitutas, llamadas en términos populares pajilleras, son ya deshecho del ejército del vicio; muchas de ellas obreras, otras ex-artistas de cafés-concerts, feas y ajadas y que sin embargo, para dar gusto al cliente, remedian todos los movimientos y gritos lastimeros de la virgen”².

Figura 5. Pedrís de la porteria de les Rambles nº 2 –actualment exposat a l’interior de la porteria- perforat i desgastat per l’acció dels talons de les sabates de les prostitutes de carrer al llarg del s. XX.

Fuente: Albert Domènech

---

¹ Villar, 2000.

² Bembo, 2013, p. 231.

Aquesta prostitució de carrer, doncs, no consta a les guies i -encara que no tant degradada com la que Max Bembo comenta de la zona de darrera de les Drassanes- sabem també que s'escampava per l'interior del Barri Xino -sobretot per la zona que com veurem els bordells eren més barats- i zona baixa de les Rambles, com ho demostren els famosos pedrissos de les primeres porteries (Figura 5), desgastats per les prostitutes de carrer que s'arrezeraven a les portes per preservar-se de les inclemències del temps. Així, doncs, en aquest estudi només parlarem de la prostitució estable en bordells, regentats per una alcavota normalment antiga prostituta -només ocasionalment al davant dels bordells hi havia homes- que comptaven amb una adreça a la qual el futur possible client, orientat per la guia podia adreçar-se.

En no ser un estudi sociològic, no entrarem en el tema de la relació entre les meuques que treballaven als bordells i les alcavotes que eren qui cobraven dels clients, però creiem que és interessant el que Gui Befesse -periodista que descrigué tots els barris baixos d'Europa- deia sobre la relació econòmica d'aquesta relació: *por confidencias, nos enteramos de que hay uno que tiene tres mujeres en un budel de Barcelona, y le entrega cada una de ellas unos veinte duros diarios. La confidencia la obtuvimos por un doctor, al que acudían las cuatro para curarse una enfermedad venérea.* Com veurem quan parlem de tarifes, no posem en dubte l'explotació de les dones prostituïdes -perquè era i és una realitat prou dolorosa- però creiem que si el servei normal era de 5 ptes. pagar diàriament 100 ptes. (20 duros) és una xifra astronòmica que Gui Befesse devia fer servir per tal d'escandalitzar els lectors, com ho fa sovint al llarg del llibre, però que hi deu haver algun error en el que diu.

Classificació tarifària

El primer que ens xoca quan analitzem aquestes guies és la sistematització de la classificació tarifària -sobretot de les guies de 1925 i 1931- que correspon al que en llenguatge prostibulari s'anomena un *servei complert*. Aquest és el preu de referència a partir del qual després l'alcavota discutia amb els clients quins extrems volia amb la seva pupil·la. Max Bembo torna a fer una petita descripció de la situació dels diversos serveis que oferien les prostitutes de bordells i indica la varietat dels serveis de l'època quan diu que

“es ella -la celestina- la que las guía por el camino del vicio; las incita a simulación del orgasmo, el coito bucal, a sufrir las ruindades de los clientes, satisfacer sus caprichos más bestiales (masturbación, coito rectal, lamer todo el cuerpo, invertirse de modo que el hombre toque con su boca los genitales de la mujer y ella los del hombre, etc.). Las celestinas dominan sobre todas las prostitutas que están a su lado; les incita a las citas, y las distribuye en clases, según su mayor o menor belleza, y las tiene en calidad de pupilas o huéspedes”³.

Per això entenem la relació sexual coital com a preu bàsic per a les guies, ja que havien de ser orientadores per al públic potencial a qui anava adreçada. Les tres guies porten una classificació tarifària força semblant però que -malgrat les petites diferències- hem decidit unificar en les següents franges de preus per facilitar-ne l'estudi, per si mateix ja prou complex:

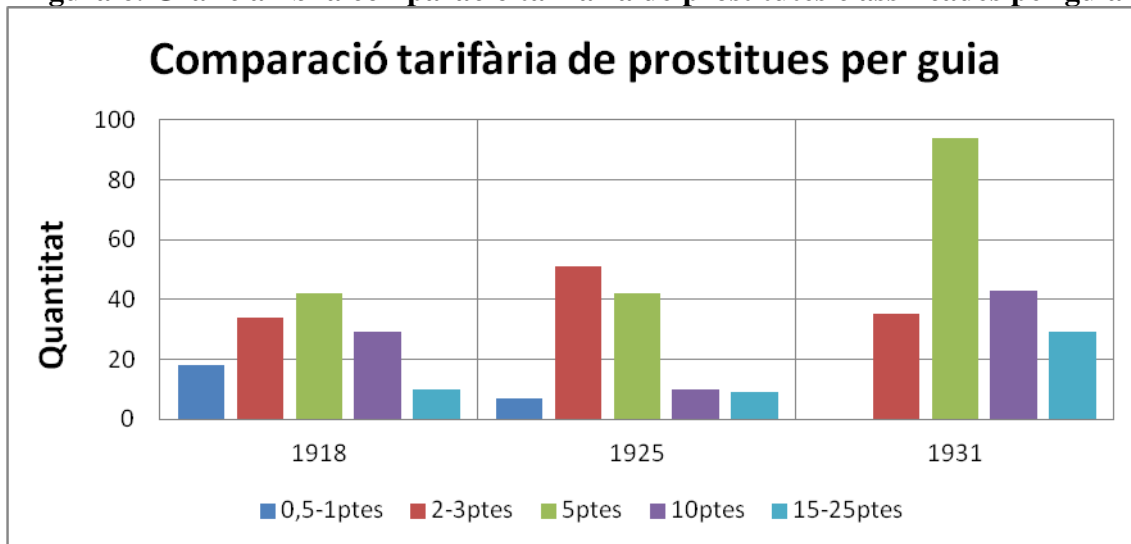
---

³ *Ibid.*, p. 232.

La diferent quantitat de bordells de diverses tarifes és el que ens va fer plantejar-nos la conveniència de fer un estudi al més rigorós possible d'aquestes guies i aprofundir en la seva anàlisi a partir de les dades tarifàries i la distribució geogràfica per la ciutat.

Figura 6. Gràfic amb la comparació tarifària de prostitutes classificades per guia

Font: Elaboració pròpia

La capacitat d'observació de Max Bembo sobre els diversos tipus de prostitució és prou eloqüent quan deia que *"las prostitutas tienen sus clases: la pobre, la media y la clase rica, como un escarnio a nuestra organización social. Las pobres son aquellas que se entregan al comercio carnal por un jornal insignificante; las de la clase media suben el precio, y las de la rica llegan a cobrar cantidades importantes por cada sesión de crápula"*⁴. Max Bembo no ens diu res que no sapiguem però ratifica la nostra intuïció sobre el tema i ajuda a explicar el motiu de les grans diferències de tarifes que observem.

Segons el gràfic de la Figura 2 -amb les tarifes distribuïdes per guies- el preu més generalitzat fou el de 5 ptes. ja que hi consten un total 178 bordells que fixen aquest import com a preu base. Ja hem comentat que la guia de 1918, la més antiga de les que disposem, fou utilitzada en el seu moment per un usuari que en seleccionà només bordells de 5 ptes el servei. Per una altra banda la majoria de les fitxes de prostíbul que s'han conservat són de 5 ptes, com ho és la que mostrem del famós bordell de Madame Petit ((Figura 8.). La xifra de 178 bordells contrasta en canvi amb els 25 de la categoria més econòmica (de 0,5 a 1 pta.) i fins i tot observem que en la guia del 1931 no n'hi ha cap amb aquests preus. Se'ns dubte aquests bordells, que es troben -com veurem més avall- situats en les zones més degradades del Barri Xino devien tenir una tarifa molt propera a les de les prostitutes de carrer.

De la tarifa de 2 a 3 ptes. n'hi ha 120 bordells que l'ofereixen i pel que fa a les tarifes més cares que són les de 10 ptes. només n'hi ha 82 i de 15 a 25 ptes. hi ha un total de 48 bordells. En alguns casos alguns bordells ofereixen dues tarifes a la clientela en funció de les prostitutes que allotgen. De la darrera gamma tarifària ens trobem amb tres casos

⁴ Bembo, 2013, p. 230-231.

que el servei el valoren en 50 ptes. però malgrat això l'hem agrupat en la tarifa anterior per tal de simplificar els gràfics elaborats.

Distribució topogràfica dels bordells barcelonins

Sobre un plànol de Barcelona de [Google Maps](#) hem situat tots els bordells de les guies. El procés ha estat difícil perquè alguns carrers han canviat de nom, altres han desaparegut amb reformes urbanístiques com la de la Rambla del Raval i d'altres han canviat l'ortografia. En realitat han estat molts pocs els que no hem pogut localitzar, com el cas del carrer Tatuallas que ens apareixia un parell de vegades. La consulta del mapa de *l'Almanaque del Diario de Barcelona para el año 1859* amb els carrers de l'època en ordre alfabètic i coordenades per a la localització sobre el plànol i la informàtica ens han ajudat a poder trobar la quasi totalitat dels carrers que consten a les guies.

Així doncs, si tenim en compte tant la Figura 2 com la Figura 3, veiem que hi ha un element que no encaixa amb la problemàtica de la prostitució a la Barcelona del moment i és que les tarifes barates són més aviat escasses en comparació amb la de 5 ptes. que era la usual. Això pot ser degut tant al fet que els bordells de 0,5 a 1 ptes. fossin d'una qualitat tant minsa que entressin directament en la frontera de la clandestinitat o bé que no estiguessin interessants en anunciar-se a les guies per una qüestió de preu o perquè la seva clientela no pertany al segment de població a qui anaven adreçades aquestes guies. Si, com hem vist, l'import de la guia era de 0,50 ptes. –el mateix que el servei que es publicitava en les tarifes baixes- qui pogués estar interessat amb aquest preu no pagaria el mateix per una guia d'una ínfima qualitat impresa que pel servei d'una meuca.

En el plànol de Barcelona de la Figura 3, i marcats en vermell, veiem que la zona tarifària més baixa de 0,5 a 1 pta. és la que Paco Villar mateix comenta com a més conflictiva i la que tenia els bordells més barats: “*en las calles Cid, Mina y Peracamps se alojaban las manceberías más baratas y también más peligrosas. Los bajos de los números 1,3, 5 y 6 de la calle Cid los ocupaban pequeños prostíbulos, en los que como mucho había tres o cuatro putas. (...)*”⁵. Fins i tot la guia de 1931 no inclou aquesta tarifa i per tant no els ofereix al seus lectors ja que és una guia que va adreçada a un públic una mica més selecte.

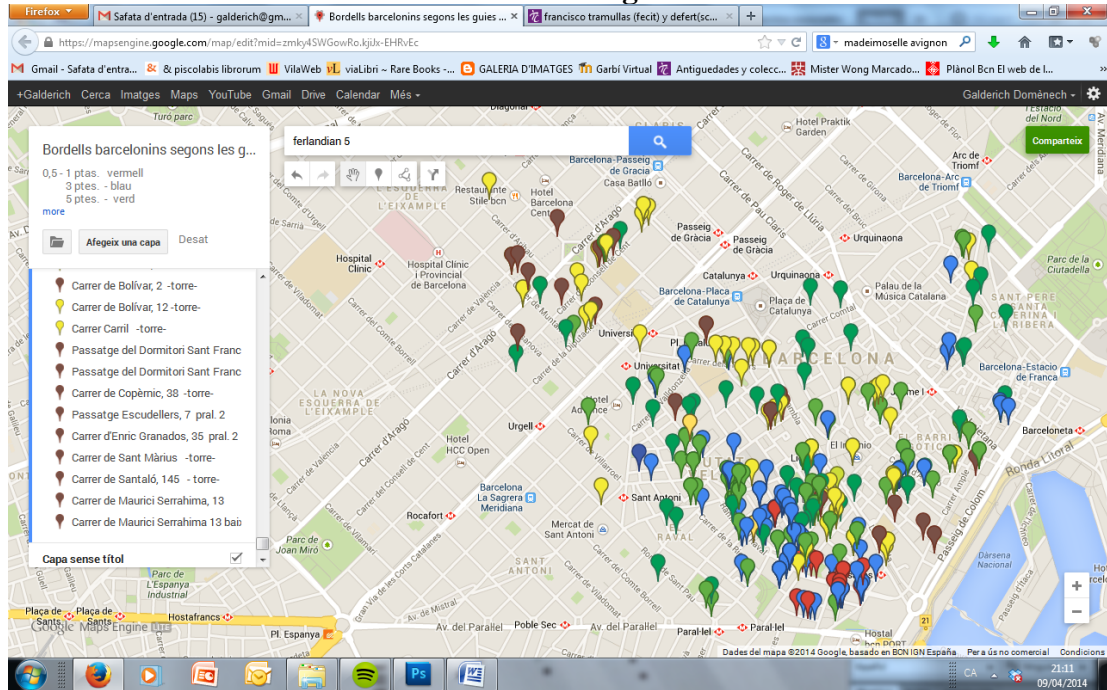
Pel que fa a la tarifa a de les 2-3 ptes. –color blau de la Figura 3- podem observar que es troba dintre del que anomenem la Barcelona medieval o de dintre muralles amb un pes molt significatiu pel costat esquerra el que s'anomenava Barri Xino i actualment Raval. Si bé és cert que en aquest territori hi ha tarifes més elevades, com és el cas de les 10 ptes., també ho és que aquesta integració no es dona de forma global sinó més aviat de manera escassa. De fet, les Rambles actuen com una de les fronteres de la ciutat antiga i la medieval pel que fa als bordells i la seva expansió pels barris més modestos. Cap a la zona del barri de Sant Pere gairebé no hi ha activitat de prostitutes, malgrat que sabem per altres fonts que sí que n'hi havia, com també succeeix a la zona del carrer Avinyó, origen de la inspiració picassiana de *Les demoiselles d'Avignon*. Aquesta tarifa també l'hem de considerar de la franja de les tarifes baixes i com a tal només la trobem a la zona de les antigues muralles, però no s'escampa més enllà d'aquesta divisió antiga i

---

⁵ Villar, 2009.

ahora psicològica. El pes fort, però, el trobem a la zona del Barri Xino encara que tingui ramificacions dintre de Ciutat Vella.

Figura 7. Mapa topogràfic de la prostitució de Barcelona amb la relació de bordells detectats dintre de les tres guies de Barcelona. La diferenciació de colors (vermell = 0,5 -1 pts.; blau = 3 pts.; verd = 5 ptes.; groc = 10 ptes. i marró = 15 i 25 ptes.) ens ajuda a veure el mapa topogràfic d'on es situaven els diversos bordells de Barcelona i la seva categoria econòmica.

Font: Elaboració pròpia

Figura 8 Moneda o fitxa del bordell Madame Petit per valor de 5 ptes.

Font: Col·lecció particular

Pel que fa a la tarifa de 5 ptes. —en verd en el plànol— és sense cap mena de dubte la més nombrosa amb diferència i ahora la més transversal pel que fa a la distribució per barris i zones. És el que podríem denominar com la tarifa popular de la prostitució i la que devia fer de frontera entre el que era molt barat i molt car. Malgrat ser la primera tarifa

que surt de l'encotillament de les antigues muralles barcelonines la seva influència no passa –fora de comptades ocasions- de la Gran Via que seria una primera frontera que marca les diferències socials en el món de la prostitució. Una prova que aquesta tarifa havia de ser la més popular, a més de perquè és la més nombrosa en aquestes guies, és que les fitxes dels prostíbuls d'aquest moment com la de Madame Petit és de valor de 5 pessetes (Figura 8), el preu d'un servei.

A partir de les 5 ptes. els preus es disparen el doble amb el preu de les 15 ptes. fins a arribar a les 50 ptes. en els casos més cars. La tarifa de 15 ptes. –en groc en el mapa-, al contrari del que podria pensar-se, la trobem en totes les zones de domini de la prostitució, des de les més conflictives amb les tarifes més barates fins a les més cares de la zona alta. En certa manera seria un paral·lel amb la tarifa de 5 ptes. La tarifa de 25 pessetes –en marró al mapa- que podríem considerar la de luxe, la trobem també per tota la ciutat però predominant sobretot per sobre de la Gran Via, aquesta frontera mental entre l'Eixample més burgés i la resta de la ciutat. En certa mesura els prostíbuls de luxe van ascendint per la ciutat cap a Sant Gervasi a través d'un eix que seria el carrer Muntaner i rodalia anant enllaçant diversos carrers transversals de l'Eixample. Només una petita zona de Gràcia s'incorpora a la prostitució, trencant la dinàmica de les grans àrees de la prostitució de Barcelona. Tant Gràcia com Sant Gervasi són les zones on es concentren, per estructura urbanística, la desena de xalets o torres que consten a les guies, en les quals el servei pot arribar a ascendir a les 50 pessetes. En certa manera Max Bembo en descriure les diferències entre la prostitució comenta que *“las prostitutas de la clase media no son tan alborotadoras, y tienen también sus barrios, aun cuando están más diseminadas. Los de las clases rias no abundan mucho, y escapan a las miradas de la ley”*⁶.

Una vegada analitzat el mapa hi ha una cosa que sorprèn i és la gran concentració de prostíbuls en només unes zones de la ciutat, mentre que la resta queden completament lliures pel que fa a les referències de la guia. Només un bordell a Sant Andreu trenca la dinàmica de la informació de la guia. Totes la zona de Sarrià, Les Corts, Sants, Sant Martí... queden lliures de cap establiment dedicat a la prostitució, cosa que costa de creure. Malgrat aquest dubte, per obvi, el que si és veritat i certifica el que hom ja sabia és l'acumulació de la prostitució en determinades zones de la ciutat.

L'arquitectura dels bordells

Una cosa és la distribució dels prostíbuls per la topografia de Barcelona en la que hom pot arribar a parlar de barris, carrers... fins el darrer detall i que ens pot donar pistes a l'entorn de densitats de prostitució i l'altre és la situació concreta dels prostíbuls dintre dels immobles de la ciutat. Una de les parts interessant de les guies és que algunes vegades, no sempre malauradament, s'indica en quin pis hi ha instal·lat el bordell. Aquesta dada pot semblar anecdòtica però no ho és perquè precisament la situació del prostíbul el farà més atractiu o menys als clients en funció de les escales que hagi de pujar.

En funció de les informacions que ens faciliten les guies –en no ser sistemàtiques en posar aquestes dades, interpretar-les pot ser encara més arriscat- podem observar que els pisos més utilitzats per a ubicar el bordell són els principal o entresòls, els que tenen

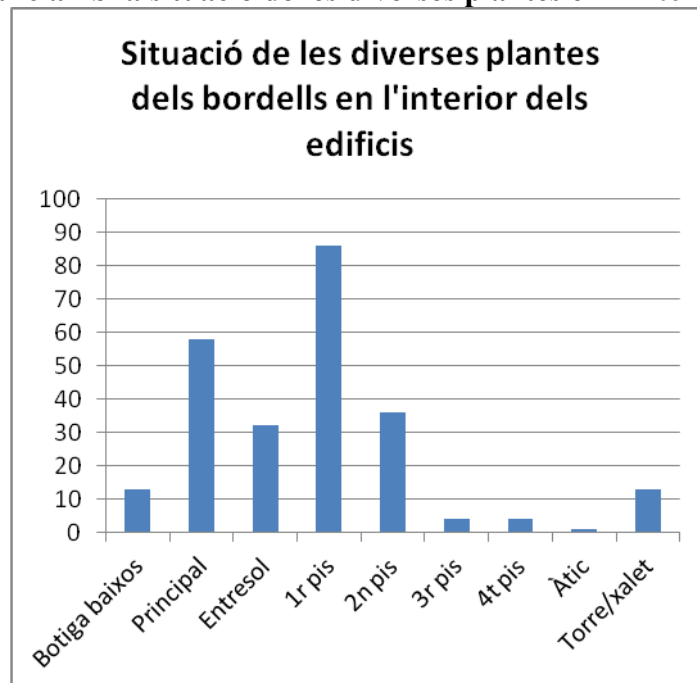
---

⁶ Bembo, 1913, p. 232.

menys escales. Les estadístiques a partir d'aquesta primera dada cauen vers el primer pis –recordem que a la realitat és com un segon ja que hi ha els principals, entresòls...- i a partir d'aquí només una minoria s'instal·len en els segons i encara menys en els 3r i 4t (Figura 9).

Un estudi més aprofundit de les dades que ens aporta el Google Maps fet públic en aquest congrés de Geocrítica hauria de comprovar aquestes circumstàncies i quin dels immobles que han sobreviscut als 90 anys del pas del temps que tenien ascensor o no, cosa que explicaria que alguns bordells amb preus de luxe estiguin a les plantes superiors. Segur que hi descobriríem la presència d'aquest ascensor que facilita sense cap mena de dificultat la presència de la clientela dintre dels pisos més alts. Poder recollir aquestes dades i comprovar-les *in situ* seria una de les tasques a fer per tal de poder reconstruir el món arquitectònic de la prostitució.

Figura 9. Gràfic amb la situació de les diverses plantes en l'interior dels edificis

Font: Elaboració pròpia

També hom hauria de comprovar *in situ* què en resta de les botigues o baixos que s'esmenten de les tarifes més baixes i de les torres i xalets de Sant Gervasi i Gràcia dedicats a bordells. Hom podria demanar els permisos d'obres municipals tant de construcció com de successives reformes i poder establir estructures internes d'aquests prostíbuls. Recordem que les guies parlen de les botigues del carrer Cid que són descrites per en Paco Villar d'una manera molt il·lustrativa:

En las calles Cid, Mina y Peracamps se alojan las mancebías más baratas y también más peligrosas. Los bajos de los números 1,3,5 y 6 de la calle Cid los ocupaban pequeños prostíbulos, en los que como mucho había tres o cuatro putas. Todos tenían un aspecto similar. Una sala cuadrada compuesta por una barra y detrás de ésta unos estantes que recogían varias botellas, bancos pegados a las esquinas, y unas cuantas

mesas y sillas. Un diminuto pasillo conducía a las habitaciones, separadas con tabiques de madera, y por puertas, unas sencillas cortinas. La tónica general de estos locales eran la suciedad y el abandono⁷.

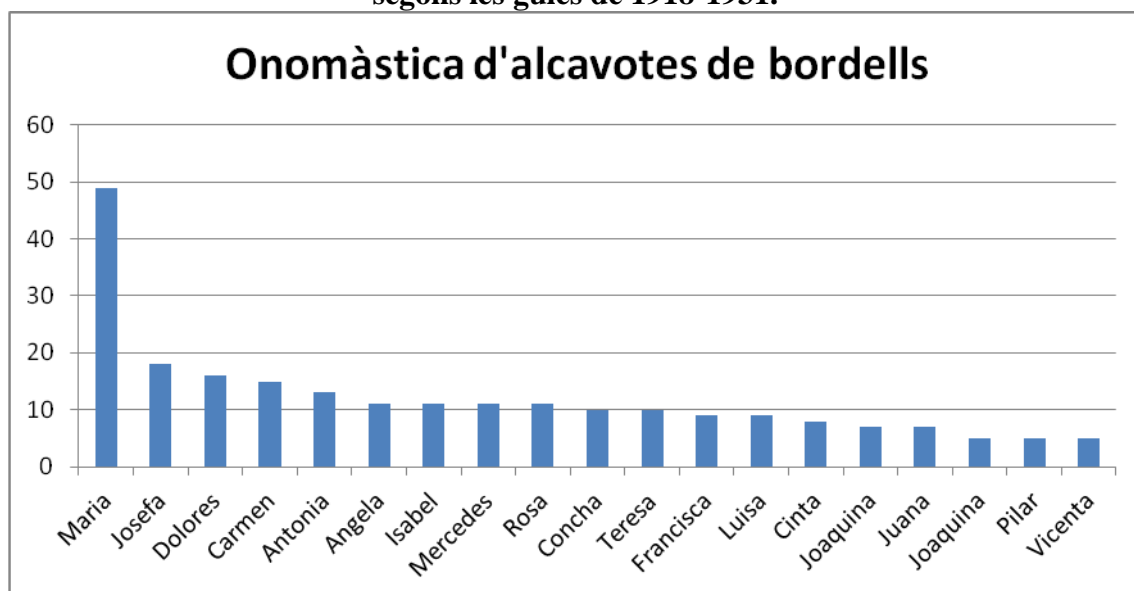
Onomàstica

Pel que fa a l'onomàstica de les alcavotes i alcavots que regentaven els bordells i que acostumaven a donar el nom al local que apareixen a les guies, ens permet també aventurar-nos a treure'n unes interessants conclusions. En primer lloc Paco Villar ja ens parla del tema del nom dels bordells quan diu que "*se les conocía por el apodo de la propietaria por lo que cuando ésta traspasaba el negocio, cosa bastante frecuente, la casa cambiaba de nombre*"⁸. Les guies ens permeten confirmar aquest extrem quan ens inclouen no només l'adreça sinó també el pis i porta on estaven situats els bordells. Així doncs podem observar que en una mateixa adreça i pis i porta hi ha alguns bordells que mantenen el nom al mateix lloc entre diverses guies però que la majoria el canvien d'una guia a una altra.

Aquesta observació dóna veracitat als noms de les alcavotes que surten a la guia –mai de prostitutes que n'exerceixen l'ofici- com a correcte i no com a pseudònims canviats com si passava en les prostitutes. Sobre l'onomàstica d'aquests bordells hem de creure que qui els regentava no havia d'amagar la seva identitat com si ho feien les prostitutes com relatava Jean-Louis Guereña que deia Luis Massa Cortés en el seu llibre

La prostitución en nuestros días quan comenta que: así se explica la existencia de ese crecido número de desdichadas, que no pudiendo sobrellevar las consecuencias del disgusto que trae consigo el primer desengaño, acuden presurosas a la Oficina de Higiene a pedir su inscripción, ocultando con lágrimas en los ojos su verdadero nombre, para que su familia no se entere, con lo cual seguían su correspondencia haciéndole creer que seguían por la senda de la virtud y del trabajo. (Guereña 319)

Figura 10. Freqüència onomàstica de dones regents de bordells segons les guies de 1918-1931.

Font: Elaboració pròpia

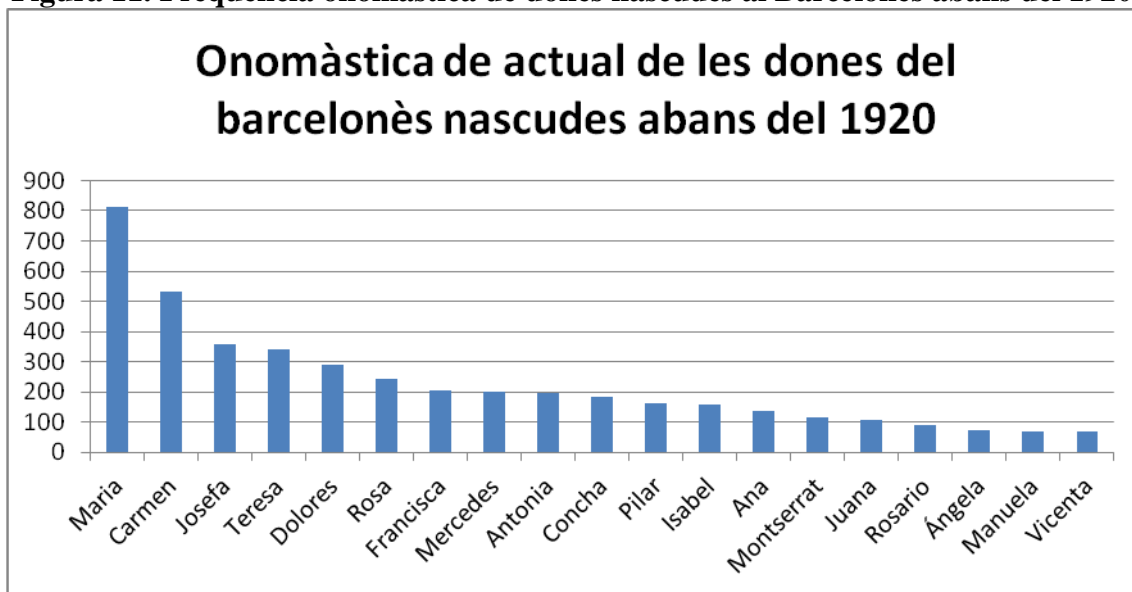
⁷ Villar, 2009, p. 100

⁸ Ibídem.

Una vegada hem extret els noms de les guies, ens dona un total de 70 noms femenins més malnoms topogràfics per a dones dels que en tenim 12 als que hem d'afegir els malnoms variats que en tenim 17 arribem a la xifra d'una variació de denominacions de 99 noms per a dones i només 9 per a homes. Aquest 90 % de domini femení en el món de l'alcauoteria és prou significatiu de la situació dels bordells de la Barcelona d'aquell temps.

Un altre element a analitzar són els noms femenins més usats del moment i comprovar si aquests noms corresponen o no als mateixos noms de les dones que actualment viuen i van néixer abans del 1920. El resultat de la comparança és si fa no fa gairebé idèntics malgrat alguns elements que varien però poc significatius. El nom majoritari, gairebé el doble del segon resultat, és el de Maria. Els noms que segueixen amb més persones que els comparteixen són els de Carme i Josefa i a partir d'aquí sí que hi ha diferències, encara que poc significatives, perquè la franja en ambdues gràfiques són semblants pel que fa a les quantitats. Potser podríem analitzar que en els noms d'alcauotes n'hi ha alguns que podrien tenir algunes connotacions d'origens geogràfics com els de Cinta de Tortosa (8), Amaparo de València (4) o Vicenta també de València (5).

Figura 11. Freqüència onomàstica de dones nascudes al Barcelonès abans del 1920

Font: IDESCAT

Aquestes conclusions no poden ser extrapolades com a llei universal perquè dintre de la quantitat de noms que hem localitzat són insignificants i no proven cap moviment migratori significatiu. Malgrat això, a més dels noms propis de les alcauotes tenim malnoms que sí que denoten un origen topogràfic com és el cas de La Madrila, La Valenciana (3), La Navarra, La Francesa (2), Aragonesa (3), La Maña (2), La Baturra (2), Concha de Vilafranca, La Mallorquina (1), La Argentina, La Alicantina i La Cubana. Si analitzem aquesta topografia observarem una cosa que ja se sabia i és que l'origen geogràfic de les prostitutes de Barcelona en aquesta època s'alimentava sobretot de dones provinents de les àrees geogràfiques properes a Barcelona (Catalunya, Aragó, València i Mallorca) principalment. D'estrangeres n'hi ha –de fet ja estan documentades en segles anteriors– però no són gaire significatives, ja que només afecten a França, Cuba i Argentina.

Els altres sobrenoms són una barreja estranya de diversos conceptes però que els reproduïm perquè creiem que sociològicament poden tenir algun interès: La Flor, La Rubiales, La Pintura, La Gitana, La Martínez, Serra, Visiana, Mora (2), Celestina, Solares, La Pubilla, La Filu, La Trías, La Vidal, Gadina, La Coll i La Farré que posteriorment fou afrancesada com a *Lafabre*). L'altre aspecte interessant és que hi ha una quantitat no gens menyspreable de noms que fan referència d'alcalvots que no tenen cap mena de vergonya per a fer-hi constar els seus cognoms com són el cas de la Luisa Torres, Maria Riba, Anita Ruiz, Mercedes Pérez, Dolores Oliveras, Enriqueta Puigmartí, Mercedes Rey, Teresa Mauri i Cosé, Pepita Conde, La Trías, La Amorós, Maria Garcia i Mercedes Reyes. D'aquestes alcalvots que mostren el cognom podrem observar que la paritat dels cognoms entre els originaris de Catalunya o de fora de és molt semblant, el que tampoc permet gaire deduccions.

Un altre apartat interessant són els de les pensions com la Pensió Oris (Carmen Modas), Casa Madam, Casa Brígida, La Tranquilidad, El Recreo, Pensión Artista o Artística, Casa de las Diez Mujeres, La Sevillana, Madame Petit, Pensión Alizábal, Casa de las Diez Mujeres, Madame Petit, Pensión Parisián, N.N., Lola Modas, Madame Mad, Madame Rita, Mme. Rosa, La Sevillana, Posada Isabela, Madame providencia... Aquests noms curiosament,

Finalment, i per acabar aquesta petita secció d'onomàstica, comentarem els escassos noms d'homes que van regentar un bordell -o varis alhora- .que en aquest cas sí que surten fora de les estadístiques de l'Inescat que dona resultats totalment diferents perquè són una noms especials més enllà dels Josep, Joan, Antoni, Francesc i Manuel que són els més nombrosos de principis del s. XIX segons l'IDECAT. A les llistes ens trobem amb en Curro, Rafael (3), Horacio, Constantino. Ezequiel, Ventura, Florencio (4), Leandro, Florencio.

Conclusions

Com hem vist, l'anàlisi de les tres guies de la prostitució a Barcelona ens pot a ajudar a contrastar informacions que puguem tenir per altres vies. Per això aquesta comunicació és molt més instrumental que teòrica i el que pretén és sobretot aportar una eina per a possibles futurs estudis sobre la prostitució a la Barcelona entre la Restauració i la Segona República. El que hem fet és apuntar una sèrie de temes que es deriven de l'observació del mapa i que creiem que són aptes per a ser desenvolupats, tot contrastant les informacions amb altres fonts de recerca històrica i social. El fenomen de la prostitució té molts caires: socials, sociològics, etnogràfics, d'història de la condició de la dona, de la sanitat, del pensament i la moral -no només religiosa-, que caldria que fossin investigats a fons, enlloc de menystinguts i amagats com és habitual.

El mapa dels bordells de Barcelona (1918-1931) ha de ser una eina vàlida per als estudis que sobre la prostitució es fan i es faran, ja que aporta una sèrie de dades que creiem que són d'interès, ja que permet quantificar elements que fins ara només podien ser valorats apriorísticament. En primer lloc i molt important, malgrat els buits d'informació detectats, es cop copsar la distribució dintre de la geografia barcelonina dels bordells. Si a això hi unim les diferències tarifàries, veurem que les possibilitats d'estudi són ingents. A més, el mapa compta amb la llista de les adreces per carrer ordenats alfabèticament i per l'alcalvota que s'encarregava del local, amb la tarifa referenciada

amb el color corresponent, cosa que permet fer estudis sociològics i econòmics sobre els barris de la ciutat, en el seu moment. En certa manera les noves tecnologies, com Google Maps, ens permeten unir els aspectes visuals amb els aspectes més àrids d'informació textual.

Bibliografia

BEFESSE, Gui, *Professiona del amor. Historia de la prostitución a través de los tiempos*. Barcelona, Ediciones P.C.) (Anys 30).

BEMBO, Max (pseudònim de RUIZ RODRÍGUEZ, JOSÉ). *La mala vida en Barcelona. Anormalidad, miseria y vicio*. Barcelona, Casa Editorial Maucci, (1913).

GUEREÑA, Jean-Louis. *La prostitución en la España contemporánea*. Madrid, Marcial Pons – Historia Estudios, 2003.

MASSA CORTÉS, Luis. *La prostitución en nuestros días*. Barcelona, Editorial Dep, s.f. (c. 1920).

TEYSSIER, Paul. *Maison closes parisiennes*. Paris, Editions parigramme, 2010.

VILLAR, Paco. *Historia y leyenda del Barrio Chino. Crónica y documentos de los bajos fondos de Barcelona 1900-1992*. Barcelona, La Campana, 2009 (3a edició).